Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Drei Kolleghefte - Cod. Ettenheim-Münster 162

Anreiter, Thomas

[S.l.], 1622-1623

Tractatus II

urn:nbn:de:bsz:31-114244

Visual Library

TRACTATUS IIus

De naturâ et Arte.

Alter hic tractatus Physicus respondet apud Arlem parti 1ae libri 2di de auscultatione naali, iungimus a. nos tractata naam et artem ppa, qa ex huius explicatione clarior illa, planiorq3 euadit, utriusq porrò uariæ acceptiones in ipso statim vestibulo dandæ uidentur ut pateat deinde, qâ potissimû raõe sub nunc propositâs raõe uenire possint.

Naa igitur accipitur 1o pro generatione, seu natiuitate cuiusq3 rei quasi dicatur nascitura quamuis apud Græcos fortasse potius, quã Latinos, apud illos n. quoq3 deriuari pt ἀπὸ τοῦ φύειν quod est nasci 2o pro quidditate seu essa rei, etsi nõ sit uera, sed ficta, seu negatiua, quo modo di definitio explicare naã rei, naa item angeli, naa Priuationis, naa chimeræ. 3o pro essentiâ tm reali, sic aliqui diuidunt Ens latius acceptũ in Ens naæ et Ens raõis. 4o pro uniuersitate rerũ omniũ uel saltem creatarũ, sic di aliquid nõ dari in rerũ naturâ, uel miraculũ excedere uires naæ. 5o pro complexione et temperamento, uel propensione, sic iracundos dicimus esse naæ igneæ, uel cholericæ, sanguineos naæ hilaris, lapidem naa deorsũ ferri. 6o pro intrinseco pripio

Naæ uariæ acceptiones.
1a.
2a.
3a.
4a.
5a.
6a.

7ª motus, quod inest corporibus naalibus. 9º pro ipso pro auctore nãe, qui ad distinctionẽ appellatur naa naans cum aliae res dicantur naae naatae, hae sunt potissimae acceptiones nãe de quibus vide Conimb. Mend. Perer. Rub. &c. Sed ipsum quoq. vocabulum naale non minus multipliciter

Naturale et varie accipitur sumitur, nam 1º significat id, quod non est super

1º naale, sic albedo dr accidens naale, gra vero accidens supnaale, vel quantitas non existere extra

2º subiectum naaliter. 2º prout opponitur artificiali sic forma lapidis dr naalis, fra a. statuae artificialis, sic et rusticus loq dr naaliter, orator

3º a. artificiose. 3º prout opponitur violento, hinc

4º motus lapidis deorsum dr naalis. 4º prout opponitur

5º spontaneo, sic dicimus igni naale esse moveri sursum, aial a. sponte gradi. 5º prout opponitur voluntario, seu libero, idemq. est quod id, quod evenit necessario, sic naale est hoi augmentari, igni urere, agentia item quaedam naalia dntur

6º qa necessario scit operatur. 6º significat, quod non fit casu et fortuna, sed ex intentione nãe,

7º sic effectus naalis dr, q non est monstrosus, puta homo biceps, vel unipes. 7º sumitur pro eo, quod

8º ht in se principium motus, quomodo homo appellatur corpus naale. 8º pro eo, quod versatur circa nãam tanquam aliquod obtum, quomodo Physica habetur scia naalis, porro de nãa in hoc tractatu potissimum disputatur prout ea significat principium motus, de naali vero prout sumitur pro habente in se tale principium.

Artis acceptiones variae Iam Artis quoque nomen non uno accipitur modo,

1ª nam 1º significat scientiam quamcumq., sic dr

ars Logica, ars canendi, ars bene vivendi &c. 2º. [2a]
significat habitum illum verâ cum ratione factivum,
ex descriptione Aristotelis l. 6. Eth. 3º. sumitur pro [3a]
actu, qui dicitur a tali habitu, diciturque ars actualis.
4º. pro effectu, qui procedit ab arte, sic horologium [4a]
aliquod elegans, quaedam ars dicitur, vel imaginem
multa ars, ijsdem fere modis usurpari potest nomen
artificialis, seu artificiosi; artefactum autem dicitur, quod
est factum ab arte, ut ipsa vox indicat, acceptiones autem
istae pleraeque tractationi nostrae deservient.

PARS Iª

De naturâ

De natura non quaerit Aristoteles an sit, sed eam esse supponit, cum perspicuum sit dari causam motus, et licet in 1º. Physicorum probarit dari materiam et formam, quae sunt naturae, non tamen probavit dari, quae sunt naturae; itaque alia quaedam de natura quaerenda videntur, videlicet quid sit, et quotuplex, sive quibus ea conveniat, id per sequentes sect. praestabitur.

SECTIO Iª

Quid sit natura?

In hac sect. quaeritur definitio naturae et eius explicatio, ut intelligatur quasi ratio formalis obiecti physices seu corporis naturalis, quod habet naturam.

Naturae definitio

Conclus. Iª natura est principium et

causa motus et quietis eius in quo est primum per se et non sm accidens ita Arist. l. 2. Phys. t. 3. indiget haec definitio expositione aliquâ preniore, quare sit

Cur naa Principium et causa dicatur.

Notatio I naa dicitur Principium et causa, quia non quodlibet Principium est naa, sed debet habere aliquem influxum causalem in motum, tanquam in effectum suum, hinc excluditur Privatio, tametsi vero principium includatur in causa cum omnis causa sit principium; tamen non ponitur superflue, quia causa (praesertim apud Graecos) tam saepe interdum usurpatur, atque principium, quod supra diximus, ut igitur Arist. indicaret causam hic stricte sumi, prout a principio videlicet distinguitur praemisit nomen principij, item et illud dici potest definitiones saepe dari per genus remotum, et differentias intermedias: porro licet et naa sit elementum respectu compositi, tamen causa potius appellatur respectu nimirum effectuum suorum naalium.

Quid nomine motus et quietis

Notatio 2 quod dicitur in definitione motus et quietis peculiaribus postea conclusionibus explicabitur quid nomine motus et quietis intelligendum sit, interim quare ponitur motus et quies, quia naa provenit non tantum ut res moveatur, et tendat in suam perfectionem, sed et ut eam perfectionem acquisitam retineat et in illâ conquiescat, sic uter v. g. aere plenus etsi in aquam deprimatur tamen emergit donec aerem attingat. De particulâ illa Et lis est inter

Lis de particulâ Et

authores, alij n. volunt accipiendam esse disiunctivè pro vel, alij aliter; dicendum breviter videtur eam habere suam significationem coniunctivam, ita tamen, ut pro condicione subiectorum accomodatè, et quasi condicionatè applicetur, nam quaedam corpora

naalia et mouentur et quiescunt alternatim, ut homo, planta &c, quædam semper mouentur, ut firmamentum, quædam semper quiescunt, ut cælum empyreum, quod et ppa quadratus statuitur, vel terra, q saltem quoad se totam n videtur moueri, licet aliqui recentiores cum Vasq. opinentur terram p potius quasi moueri motu loquali trepidationis ut appellant, quoties cunque uel passum in ea facias mutato videlicet æquilibrio, quâ de re erit alibi dicendi locus. NB

Notatio 3 dr præterea in definitione eius in quo est subilge naa n motus, ne sensus fortasse ineptior fiat, quis n. nescit naam esse principium motus illius rei in quâ est motus. significatur igitur naam esse principium intrinsecum illi rei, q seipsam mouet vel et aliam, adeoq cuius est motus, vel ut subiecti vel ut caæ efficientis, ex his a. verbis sequitur naam esse partem quia totum n inest alteri, unde et Angeli exclu-duntur, qui n sunt partes, sed tota quædam completa, ex explicatione porrò colliges naam dici principium n tm eius motus, quo mouetur res ipsa in quâ est naa sed et cuiuslibet motus, a tali re naturaliter procedentis licet in aliud transeat subiectum, naa n. aquæ u. g. n ipsam duntaxat aquam frigefacit, sed et manum, quæ in aquam demergitur, verum interim est principium eotum seu motus n esse naam respectu illius, cui eo-trinsecum est, sed respectu illius, cui est intrinsecum: cæterum illud et dari pt, quod naa primarium fortasse magis respectum habeat ad motum intrinsecum, quo perficitur id compositum, in quo ipsa est

Quid sit eius in quo est.

excluduntur Angeli a naæ definitione.

vel motu scīt locali, vel augmentativo, vel alterativo.

Dicitur primum — **Notatio 4** dicitur deniq; Primum per se et nō s̄m accidens ubi primū accipiendū est adverbialiter ut claru' fit è dictione Graeca πρωτως dī a. primo, ut significetur nāam esse cāam motus primario et principaliter nō tm̄ secundario, ut sunt accidentia, quæ sunt principia q̄dā instrumentalia nō a. prima et radicalia, seu substantialia, sic gravitas v: g: terræ, est principium motus deorsū nō tm̄ primū, nā primū est fā substantialis terræ, quæ gravitate utitur tāquā instrumento ad descensum, quē tñ descensū nihilominus sibi vendicat terra, sicut imperatori v: g: in bello ascribitur id

Quare dī per se et nō s̄m accidens. — quod facit per eius legatos per ultimas particulas, cū scīt dī Per se et nō s̄m accidens indicatur nō quodlibet principiū intrinsecū esse nāā, sed id, quod

artes à nāæ definitione reijciuntur. — inest necessario et essliter, hinc reijciuntur artes, ut ars v: g: saltandi, pterquā quod in hac motus sit a nāa, artificiosa a. illa membrorū ordinatio compositioq; per artem procedat idem utiq; respondendi modus esse p̄t de arte medicâ; porrò alij dicunt huiusmodi et artes posse rāoem artis habere, licet nullus exerceatur motus in eo, qui eā h̄t, nam ars saltatoria erit in hoīe et podagrico, et architectonica in hoīe manibus pedibusq; truncato, q dirigere et docere poterunt alios, nāam autem definitā esse in ordine ad motus subiectorū sibi coniunctorum.

Motus ubi ingitur nāalis. — **Conclusio 2a** motus in definitione naturæ intelligitur Physicus s: māalis et sensibilis, q definitur l. 3. Phys. Actus Entis in potentiâ quatenus in pōa est, et est quoddā genus ad

motuũ localẽ alterationis, augmentationis, et generationis. Probatur a. conclusio quia igni v. g. n̄ soluũ naalis est motus ille localis, quo sursuũ tendit, sed et quo sibi simile producit; Aristoteles item idcirco /1. cit. Physicorũ generatim indagat quid sit motus, ut sciatur quid sit naa, quod fit ex t. 1. illud interim et advertunt aliq motuũ forte praecipuè localẽ ilgi, tanquã primũ motuũ, quia motus caelorũ localis ẽ cãa caeterorum motuũ, ut docet alicubi Phus. — pbr conclio

Notatio 3 quaedã hic contra motuũ opponi pnt, nã aliqui motus sensibiles, sunt a. principio intrinseco, et tñ n̄ sunt naales, sic primo violentuũ est animali motu progressivo montem ascendere, quod colligimus ex eius defatigatione. 2o si aial ex alto decidat provenit is motus ab intrinseco, et tñ p eũ destruitur animal, puta si impingat in terrã, aut lapides duros ergo naalis n̄ est, nãa n. p motũ n̄ appetit destructionẽ compositi. 3o aial saepe tristatur dolet, seipsuũ occidit q̃ sunt destructiva neq procedere videntur a nãa. 4o vapores aquei violenter ascendunt ad supãs regionẽ aeris, cum sint aqua essliter, q̃ quidem nãa suã deorsuũ ferri cupit, et tñ in se hnt principiuũ intrinsecuũ sui ascensus, sed R ad huiusmodi obiecta. ad 1m. dr motuũ progressivuũ aialis sursuũ esse violentuũ quidem corpori quod fatigatur pp adiunctam gravitatem, esse a. naalem toti animali, neq vero absurduũ est aliqd esse violentuũ uni parti, quod naale sit toti. ad 2m casus deorsuũ ẽ naalis corpori ob gravitatem, sed p accidens ẽ, quod ẽ tali casu destruatur aial pp collisionẽ nimiruũ factã in terrã vel lapidibus, quod si mollius aliquid suppositum

Obiectiones — 1a — 2a — 3a — 4a — Solutio 1ma — 2a

fuisset e tali motu nulla provenisset laesio.
3a ad 3m dolor et tristitia non sunt motus violenti
neque enim proveniunt ab extrinseco cum resistentia
passi, quod tamen necessarium est ad violentiam cum vero
sequitur destructio ad eiusmodi motiones omnino idque ans.
cum in causa non sit essentia doloris, vel tristitiae, sed
immodicus excessus sicut et risus et gaudium immoderatum
interitum aliquem afferri possunt cum vero seipsum quis enecat
puta laqueo, veneno, gladio, ipse non est immediatum agens
quamvis applicet instrumenta, applicatio autem est actio naturalis.
4a ad 4m vapori, qua vapor est, ascendere tamen competit
secundum principium aliquod accidentale, nempe calorem,
et levitatem, qui a sole imprimitur, neque recte dici
potest motus naturalis quatenus autem vapor est aqua et secundum
formam substantialem, eatenus violentus illi erit motus
sursum.

obiectio **Notatio 2a** cum dicit Aristoteles 8 Phys. inanimata
corpora non a seipsis, sed a generante moveri, adeoque
cum non videntur habere in se principium sui motus et
solutio naturam variè hunc potest naturam aliqui omnino hic deserant Aristotelem,
at vero suarez d 18. s. 7. et Fons. 9. Met. c. 3. q. 5. s. 4.
dicunt ideo tribuendum generanti motum gravium v. g.
et levium, quae sunt res inanimatae, quod natura et perfe-
ctio naturalis debita in instanti generationis in acce-
ptis referri debeat generanti, sic lapidis quaedam nobis
perfectio sit esse in loco infimo tributa est ei a gene-
rante ita, ac ita loqui placuit Aristoteli, alias negari non debet
quin ad descensum lapidis concurrat forma substantialis.

Quies quae quies intelligatur **Conclusio 3** Quies quae ponitur in definitione
naturae primario sumitur pro positiva permanentia tum
per motum acquisiti, sive pro possessione quasi eiusdem.
probatur quia quod natura primario intendit est aliqua ipsius
positiva perfectio at qui talis est dicta permanentia cuius
causa est natura vel active considerando, vel eius contrariis

resistendo, vel passive tum sustinendo q.o interim qetis nomine ilgitur et 2ario, primario motus, etiam con iuncta pfectioni positive.

Notatio 1a quaeri hic pt utrum naa magis primario spectet motum, an quiete positive saltē acceptā, nam de quiete sm negationem spectatā n dubitant, utiq. n. naa p se loquendo magis intendit pfectionem ali quam identitatem positivam, qualis ē motus Rñ: ur naam ordine intentionis, et pfectionis potius spectare quiete quam motum, ordine tn executionis, et in genere caa effi cientis spectare potius motum. Quaestio / Solutio

Notatio 2 qui iterum solet quî naa poit ēe caa quietis, cum sit et caa motus, ut supiori concl. explicatum est motus a. et quies sint opposita, oppositorum a. opposi te caa. R. imprimis motum et quietem illam positivam non esse opposita, nam motus ordinatur ad quietem tanquam ad finem, deinde idem pt esse caa oppositorum secundum diversum statum, et dispositionem rei, itaq. motus caari pt, a naa qn deest aliqua pfectio naalis mobili, quies a. qn eam iam adeptum est mobile, sicut et idem calor solaris sm diversas subiectorum dispositiones pt et ceram liquefacere, indurare, idem stramen pt conser vare fructus, ne congelentur, et glaciem ne dissolvatur, cum porro di naa ē determinata ad unum q.o n caat mo tum, et quietem. R. imprimis naam esse determinatam ad unum prout opponitur caa libera, n a. generatim praeterea et caam necessariam n esse determinatam ad unum effectum, nam ignis v.g. exsiccat, liquefacit, urit, aqua frigefacit, humectat, ē a. determinata naa ad unam partem contradictionis ut agat, vel n agat qa positis oibus conditionibus ad agendum reqsitis necessario agit, n vero positis n agit, similiter exponitur illud e Phio desumptum axioma idem manens, idem natum ē facere idem, si maneat videlicet idem n tm in se, sed in concursu oium circumstantiarum. Obiectio / Solutio

SECTIO II^a.

Quibus conueniat naturæ definitio.

De tribus potissimu quæri solet, utrum scilicet definitio nāæ conueniat māæ, utrū fīis calorū, utrū āīæ rationali de reliquis a. fīis substantialibus nō est dubiū inter phōs quin sint nāæ.

nāa ē nāa **Conclusio I** māa est nāa ita Rub. Corinb. et alij complures. probatur tū auctoritate Arlis ē uerbis ipsius satis manifestis in lib 2. Phys. t. 4. 10. 23. 81. et 5 Met. t. 5. tū ratione, quia

Phr et tota definitio nāæ conuenit māæ cū principium illi queat tā de passiuo, dē quā actiuo, et māa sit ex oī sententiā principiū et cāa generationis, q̄ est motus quidā Physicus.

Arles māā nāā appellat metaphorice **Notatio I** cū Arles māā alicubi appellat metaphoricē nāam accipit nāæ nomen sm̄ primam impositionē n̄ a. sm̄ usurpationē, qua utiq̄ distinguitur, māa .n. nō est nāa a nascendo dicta, cū ipsa sit ingenerabilis, hoc a. porrò concedunt Au-"ctores fīam esse potius nāam, quam nāam, cum

fīa magis nāa quā māa uideatur expresse id ipsū dicere Arlēs t. 12 qui de fīā loquens ait magis nāa hæc est, quā materia unde sunt isti modi loquendi inter nonnullos phōs māam esse nāam secundariā, formā uerò primariā, item māam esse nāam pōa, fīam uerò actu, itaq. definitū in definitione nāæ nō est uniuocū, sed analogū proportionalitatis, alia ē .n. ratio principiandi in māa, quam sit in fīā, tū eadem

proportionaliter

Notatio 2. licet mãa sit nãa, et principium passiuum motus, tm̃ non consequitur omnem motum violentũ corporis alicuius Physici esse nãalem simpliciter, nã sm̃ quid sane nãalis esse sit, quatenus scilicet corpus hẽt mãam cui nõ repugnat motus, si autem et forma spectetur in corpore è quâ praecipuè tale quam à principaliori et nãa colligi debet utrũ motus sit violentus, nec ne, tũ utiq. nõ oĩs motus in corpore Physico nãalis erit dicendus, puta motus lapidis sursum, quod si hĩc opponas Arĩlem t. 15. dicere et priuationẽ esse quodammodo hoc est sm̃ quid nãam, adeoq. illi et conuenire ex nrã sententiâ definitionem nãæ. R. priuationem esse dictã nãam motus, adeoq. nãam sm̃ id, quod connotat, nõ a. sm̃ id quod dicit in recto, connotat vero subiectũ aptũ quod est mãa, quæ nãaliter adiuncta et habet formã abiiciendam, quæ sunt nãæ. Obiectio / Solutio.

Notatio 3. si dicas p nãam differre nãalia ab artefactis, sed differre solũ p principiũ actiuũ tũ passiuũ sit utrobiq. eadem mãa q.o propriam passiuã nõ esse nãam, sed solũ actiuũ. R. communiter neg. minorem, in nãalibus n. principiũ passiuũ hẽt poãm nãalem ad fõam in artificialibus autem hẽt poãm obedientialẽ prout supra est appositũ Aliter et cũ quibusdã recte fit distinguendo maiorem nãalia scilicet differre ab artefactis p nãam aliquã principaliorẽ quæ est fõã, nõ a. p omnem nãam sub quâ est et mãa, tametsi vero Phus nãæ definitionem ex discrimine rei naturalis et artificialis indagans videtur solũ loqui de Obiectio / Solutio. / Alia.

principio activo, ut et colligere volunt ex graeca voce ὁρμὴ tn̄ hoc n̄ sumit ut adaequatum rationem nāa͞e, sed ut mediū ad ingrendam f͞rām, quā quidem rep͞tā ex similitudine aliquā nāa͞e ipsa quoq͡ʒ māa in nāa͞e censū ascribitur, sicut in 1º Phys. princ͞pia nāalia ꝗ̄wt ex generatione, quae tn̄ et rebus ingenerabilibus accomodatur, vox a.

quid ὁρμὴ significet — graeca ὁρμὴ n̄ tn̄ significat impetū activū sed et inclinationē et appetitū, ut Graeca quidem linguae pitissimus affirmat Cicero. Dices nāa est principium alicuius motus determinati sed māa n̄ est principiū motus determinati cū sit ad o͞em motū indifferens gº. māa n̄ ē nāa. R͞x maiorē esse verā de prīpio activo, n̄ a. de passivo, nam māa sublunaris saltem est fere ordināta a Deo ad varias formas recipiendas. Dices iterum si māa et esset nāa tū quaevis res Phys. cū composita haberet duas nāas et essentias, quod est absurdū. R͞x compositū n̄ hr͞e duas nāas aut essentias, si nāa accipiatur pro essentiā adaequatā et completa, secus est si accipiatur pro inadaequatā.

f͞rā caelorū sunt nāa. — **Conclus. 2** formae caelorū sunt etiam nāa, probatur quia et generatim affirmat Arles formas subst͞iales esse nāas, et saltem subiecta motuū esse p̄nt formae caelestes, adeoq͡ʒ principia passiva.

obiectio — **Notatio 1** cū dicit Aristoteles L. 5. Met. t. 9. nāam solam profecto quis ponat eam quae incorruptibilibus est substiam sensus esse videtur quod sola nāa sit substantia rerū corruptibiliū, n̄ a. quod sola subst͞ia rerū corruptibiliū sit nāa, ut explicat Fons. in comment. cit. text. cū n. idem dicit in 1º Physic. se de formis generabilibus

acturũ; quales n̄ sunt fñæ cælorũ n̄ sane excludit fñas ingenerabiles cũ n̄ asserat se de solis generabilibus acturũ, hic iterũ ingeri possit naam dici a nascendo, formas a. cælorum n̄ nasci, adeoq̃ nec esse naas, sed iã supra responsũ est dici naam a nascendo s̃m 1am impositionem n̄ a. s̃m usurpationem. Solutio

Notatio 2 de motu cælorum uaria sunt sententia, hic quasdam enumerabimus ad meliorem conclusionis intelligentiã, nondum tñ absolute statuendũ uidetur quid sentire debeamus, supponunt autem ex hisce sententÿs pleraq̃ cælos esse solidos; aliqui igr̃ opinantur cælos moueri circulariter a suis formis quidem effectiue, directiue a. ab angelis assistentibus, ita Lorinus in psalmos, cũ porrò dr̃ nihil moueri in suo loco proprio n̄ admittitur id de motu circulari; alÿ cũ Less. L. 1. de provident. Numinis. n. 20. probabilius putant cælos immediate moueri ab ipso DEO ad uñsi conseruationẽ; alÿ Angelos faciunt motores cælorũ, neq̃ contra eorũ dignitatem esse existimant tanta, Itaq̃ nobilia corpora ad bonũ totius orbis ordinata perenni quodã studio circũagere cũ præsertim sit tanta, et tam stupenda uelocitas motus cælestis, ut haud parũ commendet potẽm Angelicã prout eã de re disseruunt curiosè Mathematici, hoc ipsũ aiunt insinuari in scripturis cũ angeli dicuntur uirtutes cælorũ, et apud Job. c. 9. illi qui portant orbem; Imo sunt nonnulli Theologorũ, qui putant ex motu cælesti satis efficaciter probari posse existentiã Angelorũ, nam inductione inquiunt rerũ

Margin: sententiæ de motu cælorũ — 1a — 2a — 3a — ex motu cælesti pbri dari angelos

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

ciium constat nihil ullo genere motus naalis ob aliquâ vi interna motrice cieri, nisi quod p illum motum acquirit sibi aliquam pfectionem quâ caret, sed cælu motu suo circulari nullâ sibi pfectione acquirit, quippe cu pp res duta pat generabiles et corruptibiles sub lunâ sitas moueatur go. cælu mouetur a motore externo, qui n est Deus, is. n. p cãas secûdas opatur, nec aliquod corpus, quod .n. asignaueris? go. e Angelus;

4a aliqui et illud dicunt cælos habere principium motus eo modo quo terra, nam si tota terra a suo centro dimoueretur, haberet, ut aiunt intrinsecâ uim se reducendi ad centrum, ita si cælum, uel totu, uel aliqua eius pars de suo loco detraheretur haberet uim intrinsecam redeundi ad suu locum, quamuis ille motus fortasse n esset rectus, sed circus, uel mixtus ad differentiâ scilt elementorum.

Quæstio **Notatio 3** cu quæritur utru cælis post diem Judicij sit futura quies uiolenta nec ne,

Solutio fieri debet sm uarias opiniones de motu, nam si nunc motus calorum est ab extrinseco, puta a Deo uel Angelo, tu quies n erit uiolenta, si uero

NB nunc motus est ab intrinsecâ fiâ tu n improba-

Variæ sententiæ de motu calorû. bile saltem e quod dicent alij quietem fore uiolentam, alij tn putant eam quietem fore præter naam cu fiæ calorû post mundi interitu suo quasi officio defunctæ non sint habituræ impetu actiuu, ad motu circularem, qui iam rebus sublunaribus, et earu uariæ generationi ac corruptioni deseruit.

Aiæ rationalis ë naa **CONCLUSIO 3a.** Anima rationalis est uere

nāa n̄ tm̄ qua vegetatiua et sensitiua, sed
ēt qua est raonalis ita Sub. Conimb. Tol. et alij
Probatur 1°. de gradu vegetatiuo, quia est prin- *Phi 1° de*
cipiū nutritionis augmentationis. 2° de sensitiuo *gradu vegeta*
quia est principium sensationum, imaginationum, *tiuo sensi*
progressionū, qui sunt omnes motus Physici et ma- *tiuo et rao*
teriales. 3°. de gradu raonalitatis, qa aīa rationa- *nali*
lis, qua talis est fṁā substantialis informans, ut defi-
nitur in Conc. Lateran. sub Leone X, et qua talis
ēt constituit hoiem specie distinctū ab alijs com-
positis naalibus, quemadmodū ēqz aliæ formæ
corporum sunt nāa, ita et ipsā aīa raonalis
erit, cū generatim asserat Phus naām esse du-
plicem, maām et fmām, item aīa raonalis,
quo talis est principium actiuū motuū physicorū, *Phi 2°*
puta locutionis, risus, fletus, intellectio quoque,
et uolitio, quamdiu fiunt in corpore, ordinarie
fiunt dependenter a phantasmatibus maalibus,
quæ recipiuntur in sensu interno, ut doceri solet
in lib. de aīa itaqz aīa raonalis erit principium
et caā motuū uel intrinsecē sensibilium, uel
saltem extrinsecē.

Notatio aīa raonalis si spectetur, ut *Aīa separata*
separata a corpore hī in eo statu actiones puræ *a corpore n̄ ē*
spirituales independentes a phantasmatibus, et neq *nāa cū n̄ sit*
principium actiuū est, neqz passiuū motuū sensibiliū, *principium*
quare pro illo statu reduplicatiuē coiter non
censetur nāa, nec ptinet ad considerationē Phy-
sicā, sed potius ad metaphysicā, quamuis iam
fere usus obtinuerit ut in ll. de aīa tota rāo
aīa rationalis simul et semel explicetur, hinc
colligitur, quomodo Arles dixerit 1°. de partibus
animaliū c. 1°. Physicū n̄ de oī aīa disserere

libere cum non ois aia sit naa, scilicet n. aiam raonalem, prout est in statu separationis, n. informādois, ut ipsemet explicat 8. Met. c. 3.

Notatio 2. cum dr iuxta Aritem l. 9. Met. t. 3. naam esse determinatā ad unum accipi debet naa inadaequatè n. pro oi sēt naa, sed pro eā quae est in agente, sine electione, adeoq. principiū aliquod necessarium, quo pacto n. conuenit hoi, qui quidem ē agens liberum, tametsi quoniam aia raonalis libera sit sm suas actiones, nihilominus tn est naa, de quā agit Physicus et prout est illius dependenter a phantasia.

PARS II

De arte

Ars dicitur a compluribus simiae quaedam et imitatrix naae, proindeq. eius explicao multum faciet ad raoem naae uberius intelligendam attingemus aliqua de arte p. ss. hasce sequentes, quae celebriora sunt, et tractationi nrae Physicae consentanea

SECTIO I

Quid sit ars et quomodo cum naa conueniat, ac discrepet?

Duo potissimum quaeruntur 1o declaratio artis 2o convenientia et discrepantia eiusdem cum natura, utrique quaesito respondebit sua conclusio, sed quantum satis ad institutum nostrum Physicum.

Conclus. I. Ars est habitus intellectus cum recta ratione effectivus ita Arist. 6 Ethic. c. 4. pro intelligentia huius conclusionis faciunt tum ea, quae dicta sunt ad finem Logicos s. ult. concl. 3a, tum ea quae per notationes aliquot hic adiungentur, sit igitur

Artis definitio

Notatio I. ad opus aliquod artificiosum concurrunt in artifice tres potentiae 1a est intellectus, nam ars est habitus, vel (si de arte actuali sit sermo) est actus intellectus, qui quidem intellectus praeconcipere debet opus, et modum operis faciendi, eaque praeconceptio dicitur Idaea. 2a est voluntas quae efficaciter vult ut res intellectu concepta ab executiva potentia efficiatur. 3a est potentia exequens, quae facit imperata per instrumenta vel intrinseca, ut per manus, pedes etc. vel extrinseca puta per malleos, secures, calamos etc. ex hisce porro colligere est, si quae opera miranda et artefactis simillima vel casu fiant, ut cum pictor ille coniecta ex indignatione in tabulam spongia variis coloribus imbuta, spumas equi eleganter expressit, vel ex occulto quopiam naturae instinctu, ut cum aranea telas construit, hirundo nidos, ea non esse proprie artificialia, quamvis effectus illos posterioris generis analogice nonnulli tales appellent, ratione nimirum vicem intellectus praeconcipientis supplente, in quo

ad opus in artifice tres potentiae concurrunt. 1a est intellectus

2a voluntas

3a potentia exequens

NB

quidam illarum rerū Idea ē: quid u. sentiendū sit de agilitate illa membrorū ad saltandū vel pulsandū organū utrū videlicet artis, et habitus mereatur, ꝓt ex logicâ, diximus n. cū S. Th. 1a 2æ q. 57. a. 3 et post eū Suar. proprie n̄ esse artem, sed entitatem aliquā malen

Ars duplex transiens et ꝑmanens.

Notatio 2.

Ars communiter duplex assignari solet, alia quæ non relinquit post operatione aliquid ꝑmanens ꝑ se loquendo, ut est ars cantandi vel saltandi; alia, quæ relinquit, ut pictoria, scriptoria &c: hæ verò secundi generis artes variè versantur circa suam mām illam sicut modificando vel efficiendo 1o ꝑ solam transfigurationem, seu figuræ mutationes, sine alicuius additione vel detractione, sic fiunt opa ductilia, fusilia ut, quæ ex cerâ, vel luto̅ ducuntur, vel ex ære, funduntur. 2o ꝑ detractionem partiū, sic ex ligno vel lapide fit statua v. g. Mercurij demendo varias particulas. 3o ꝑ additionem vel coniunctionem plurium similiū, vel dissimiliū, sic ꝑ coniunctos asseres fit navis, aut doliū, ꝑ lapides aut ligna domus ædificatur. 4o ꝑ alteratione Physicā, quæ oritur ex applicatione activorū ad passiva, sic multa fiunt ꝑ artem coquendi, destillandi, nonnūquā verò plures modi ex his concurrunt simul ad idem artefactum efficiendū, nā cū domus v. g. ædificatur, tū et ligna lapidesq̃ aptantur ꝑ detractiones, et eadem et res conglutinantur ꝑ coniunctiones.

Artes transeuntes versantur circa suā mām vel figurando vel detrahendo, vel addendo, vel alterando.

Notatio 3.

ars ratione sui n̄ videtur

attingere effectus artificiales effectivè, sed directivè, nam dictat quomodo opus sit faciendum de productione certè formæ seu figuræ artificialis in statuâ v.g. Cæsaris. Ita ferè hodie philosophari solent eam physicè produci per peculiarem aliquam actionem, quam figurationem appellant, quæ physicè et immediatè procedat ab ipsâ quantitate, vel materia eius rei, quæ habet in se figuram, motiones autem locales præcedentes, quæ fiunt vel detruncando, vel apponendo, vel coniungendo partes esse tantum condiciones, sine quibus non, ac quarum positione figura ipsa è subiecto per aliquam emanationem resultat, nam motiones locales pro suo proprio termino habent tantum ubi localia. Sed dices tamen per motionem localem physicè producitur calor ut cum serra quæpiam frigida per lignum itidem frigidum sæpius ducitur et reducitur ergo produci etiam potest figura. Respondeo concedo motum non esse causam illius caloris, sed tantum condicionem sine quâ non. Porrò quæritur hic quomodo distinguatur forma aliqua artefacta a subiecto, quod proximè afficit, sive illud deinde sit quantitas sive materia supernaturaliter sine quantitate cum extensione tantum locali existens? Respondeo distingui a parte rei modaliter per nullam n. potentiam potest seorsim existere ab eo, quod afficit maioris verò distinctionis indicium nullum constat; cæterum figuram cum impenetrabilitate coniunctam rectè dicunt a substantia ita realiter distingui, ut possit

Ars tamen sui attingit effectus artificiales directivè.

Obiectio

Solutio

Quæstio

Solutio

supranaliter a substa separatim existere, quod pt in figurâ orbicolari sacra Eucharistia. Quaeritur iterū utrū figura discrepet ab ubi circū scriptiuo corporis modificati. Rx discrepare et essliter, et a parte rei, essentialiter quidem, quia figura et ubi ponuntur in diversis categoriys figura n. ponitur in qualitate ubi a. in loco, item ex partes corporis, quae sunt in profundo hnt ubi circumscriptiuū, et tn n sunt figuratae, vide quae diximus in log. 1. 2. p. 4. s. 2. con. 4. A parte rei a. l. praeter ea, quae de essli discrimine dicta sunt.: quia manente eadem figurâ pt totū corpus naale mutare suū ubi. v. g. cum globus p planū devoluitur, nam et sensibus ptt, quod n maneat in eodem loco et tn rotunditatem servet, item productio figurae non est nudus motus localis, sed actio ab eo realiter distincta gs. ht et terminū realiter distinctū ab ubi, qui est trius motus localis

Quaestio

Solutio

Conclus 2 Ars in quibusdā convenit cum naa in quibusdam ab eâ discrepat, haec conclio applicabitur notatione geminâ.

Notatio 1 ars et naa conveniunt in hisce sequentibus 1o ex parte efficientiū, na sicut agens naale id quod producit assimilat sibi in sua fra ut cū ignis producit è ligno ignem, leo leonem, ita et agens artificiale assimilat id quod producit frae suae artificiali, hoc est Ideae, ut cū domus aedificatur ad simulacrū illud quod fuit in mente praeconceptū. 2o ex parte maae

Ars et naa in hisce conveniunt.

1o parte effi cientium.

parte maae

sicut n. agens naale nihil pt efficere nisi ex
praesupposita maa sine subiecto aliquo, ita
nec artificiale. sic statuarius requirit lignu,
aurifex auru &c 3o. ex parte modi agendi ubi — 3o ex parte modi agendi
multiplex conuenientia cernitur, naa n. paulatim
elaborat suu opus, et ab imperfectioribus contendit
ad perfectiora, ita et ars, unde multa imperfecta
relinquantur, quia saepe no pertingunt ad id tempus
quo supremas perfectiones nancisci queant, natura
plerumq sine deliberatione agit / et ut plurimu
est ad unu determinata ut ignis ad producen-
du ignem, no a. lignu, ita et Ars saepe no adhi-
bet deliberationem, quando media scilicet ad con-
secutionem finis sui habet certa et determinata,
faber namq no deliberat utru prius uelit caedere
ligna an dolare, neq scriptor utru uelit scri-
bere calamo, & sunt tri artes, in quibus cu media
sic determinata no sunt deliberatio aliqua locu
ht, ut ptt in architectonica, et similibus, con-
sultatur n. quae materies sit aptior, quam alte
fundamenta locanda; naa qm pt imitatur pmu
et eius exemplar diuinu exprimit, ita et ars
imitatur naam, et quo propius ad ea accesserit
eo perfectior habetur ut ptt in uuis Zeuxidis
in cortina Parrhasij, in Apellis Alexandro
fulmen tenente: hinc ars appellatur altera
naa, quae et ibi incipe di, ubi naa desinit,
et ex naa multa effinxit u: g: ex umbra
picturam, ex piscium pignis, et caudis remos,
et gubernacula, ut pulchre Conimb. l. 2.
Phys. c. 3. q. 5. a. 3. 4o ex parte effectus — 4o ex parte Effectus.

nam sicut in rebus naalibus dantur aliquando monstra et effectus casuales ac fortuiti, ita et monstra dantur in artificialibus ut cum pictor volens pingere angelum exhibet diabolum, itemq casus ut pte in exemplo supra de spumâ equi allato.

Ars et natura discrepant 1° **Notatio 2** ars et naa totidem discrepant rationibus, quot conveniunt 1° ex parte efficientium, naa .n. saepissime pt operari sine arte, n item ars sine naa, quia pt quis edere sonum
2° absq musicâ, n a. musica absq sono. 2° ex parte mãe naa .n. n praesupponit totum compositum, sed tm mãam; quae fiâ a naali agente producta subsit, neq .n. fia ignis subest totum lignum, ars a. praesupponit totu compositum, quod figura substet ut ligne statuae, itaq subiectum naale est ens incompletum, artis a.
3° completum. 3° ex parte modi agendi et quidem varie, agens .n. naale penetrat subiectum totu, eiq fiam inducit, animam v. g. leoninam, artificiale autem versatur tm circa partes extimas sui subiecti, easq figurâ afficit, fma .n. statuae haeret in supficie duntaxat, item agens naale vere et Physice attingit effectum, artificiale autem influit tm directive, ut supra
4° dictum. 4° ex parte effectus, naa .n. res veras producit, ars plerumq assimilatas, quare et picturae appellantur apud Conimb. a. 2. vigilantium somnia, quod in iis reru duntaxat imagines appareant, item fia naalis ab agente naali producta constituit cum mãa compositum substiale,

et unum p se, ipsamet n. forma ē substantia quædam incompleta, fīa a. producta ab agente artificiali constituit compositū p accidens, quippe quæ superveniens subiecto ē qualitas, item fīa nãlis plerūq. ht vim producendi aliā formam similem, ut forma leonis, nō ē artificialis, deniq. nãalia in se hnt principiū motus, artificialia, quà talia nō hnt, si dicas motū horologiorum adiuvari a structurâ rotularū artificiali, adeoq. artefacta habere in se principium motus, R. motum illū esse a principio extrinseco, et violentū rotulis, fit n. a pondere appenso, quod unam rotularū deorsū trahit, quæ cū sit illigata alÿs idcirco et illæ aliæ circulariter saltem moventur, quia tota deorsū nequeunt. obiectio Solutio

SECTIO IIa.

Vtrum ars possit efficere opera nãæ.

Ars sola (quod paulo ante diximus.) nihil pt efficere sine viribus nãæ, præcipuè vero sine sua loco motiuâ, quâ utitur dupliciter, nā interdū illā fere solā adhibet, vel certe cū instrumentis ut cū saltatur, scribitur organo luditur, interdū p eam locomotivā adhibet alias cãas nãales, ut cū medicus usurpat radices, gemmas, chimicus, aut faber ignem, aquā, ‸ cū g°. quæritur utrū ars possit efficere opa nãæ sensus ē utrū ars ita possit dirigere illum ut activa passivis applicãdo producatur effectus nãlis, seu qualis a nãa fieri solet,

u. g. utrũ effici queant p artem animalia quædã, utrũ argentum, uel aurũ sit

Ars adhibendo potentiam locomotivam producit varia Vbi localia

Conclus. I Ars cũ adhibet potentiam locomotivã producit in subiectis a suo supposito distinctis varia Vbi localia, et quæ Vbi, motumq. localem consequuntur, ut sunt variæ figuræ, seu formæ, levitas, asperitas, sic fit cũ cælatur argentum, cũ sculpitur statua, ubi quantitas ita aptatur, ut venam et Physicã emanationẽ ex se figuram profundere queat, cũ vero in organi pulsatione sonus etitur fit hoc et consequenter ob eius modi motum localem, q cũ n. claues deprimuntur, unde via aeri apitur p hæc conclusio fere nota est, et probari pt, quia neq. habitus artis, neq. actus ab eo profectus extra se transeunter operari pt, et motus a potentia locomotiva proveniens aliũ terminũ sibi proportionatũ habere nõ pt, quã aliquod Vbi eius corporis, quod mouet.

figura nõ est activa.

Notatio I ex motu locali varia ob varias circumstantias consequi solent, quæ arti coiter ascribi pñt, ut consideranti facile patebit, sed tã de figurâ dumtaxat aliquid addendũ, figura itaq. artefacto impressa nõ pt esse activa, aut principiũ alicuius veræ et Physicæ actionis, ut docet Arĩs l. 3. Phys. 4. 2. 3. Th. 2a. 2æ q. 96. a. 2. ad 2. Caiet. Scot. Ferrar. et alij apud Suar. d. 18. s. 4. n. 8. quia figura est modalis quædã Entitas, sed modi non sunt principia proprie activa, item si figura Physice posset aliquid efficere tã maxime efficeret figurã aliã, utpote, quæ similis illi esset in nãa, et Entitate suâ, at vero a lecticâ defossâ non nascitur lectica, sed lignum.

ut ait Phlus, hæc est cōis sententia.

Notatio 2 corpora quidem variè figurata motus locales variè promovent aut impediunt, ut fit in rebus compluribus v. g. in cultro acuto, qui melius scindit, quā obtusus, in globo rotundo, qui faci- lius movetur, quā quadratum, in navi rostratā quæ fluctus agilius dividit, sed eiusmodi figuræ nō sunt ipsa principia actionū, sed dispositiones tm quadam ex parte instrumentorū, vel corporis, quod movetur ita formatū facilius, quia vel ipsum minus resistit movēnti, sic sphæra facilius mo- vetur, quā lapis cubicus, si cætera sint paria, vel ei minus resistitur ab eo, quod est incidendū, sic culter, quo est acutior, eo pauciores partes con- tingit panis v. g. incidendi, proindeq; minorem in- venit resistentiam, similiter quoq; in navi rostratā contingit: cæterū par est rāo de figurā sigilli annularis in ceram impressa, nō n. sic una figura resultat ex aliā quasi una sit principiū p se producens alterā, sed quia partibus quibusdam ceræ loco p signatorem dimotis similis deinde figura ex ipsā quantitate ceræ provenit.

Corpora variè figurata varios motus promovent aut impediunt

Notatio 3 itaq; figuræ in corporibus multiplices oio continent dispositiones, ad effectus artificiosos et miros ut experientiâ constat, et videre est apud Arlem in quæstionibus mechanicis, quas multis elega(n)ter explicat Josephus Blancanus exempla sunt de cuneo, scytala, rotis et circulo, p nāx p invitas v: g: rotulas vidimus magna pon- dera vi exiguâ, et funiculo item tenui tenari, fuit, qui unico filo p rotulas in suis loculamentis positas circumplicito mensā integrā attraxerit

figuræ in corporibus mul- tiplices continere dispositiones

et forte huiusmodi aliquo instrumento, usus fuit Archimedes ille, cum Heroni Syracusanorum regi ausus est dicere, da mihi ubi figam pedem, et hanc ego terram loco movebo; qui et unâ manu lævâ pondus quinquies millenûm modiorum attraxisse dicitur, atque id insuper effecisse ut vastissimæ magnitudinis navem, quam cives Syracusani omnes simul dimovere non poterant, solus Hero in mare educeret; fuit nostrâ ætate, qui incredibili quadam celeritate et facilitate immania pondera in altissimos et montes eveheret, cuiusmodi opera bonis architectis non sunt omnino incognita.

Ars cum applicat activa passivis potest efficere quæ naturalia

Conclusio 2 ars cum dextre applicat activa passivis potest omne id efficere, quod ipsa naturalis causa ita copulata, est communis et nota conclusio, cum enim eiusmodi agentia naturalia agant ex necessitate naturæ tum si debite applicentur producent eum effectum quem in virtute sua naturali continent sic medici sanitatem afferunt ægris per medicamenta scilicet naturali complexioni accomoda.

Quædam per artem producuntur quæ unde non possent

Notatio 1 cum ars operatur per applicationem activorum ad passiva multa mira efficit, ut infinitæ experientiæ testantur, hæc autem sunt in duplici differentiâ, nam primo ita quædam per artem proveniunt, quæ natura sola numquam faceret, cuiusmodi sunt panis, charta, lateres, et sexcenta alia, huc etiam pertinent quæ per potentiam tantum locomotivam cum suis instrumentis efficiuntur, ut statuæ, unde et absolute a quibusdam effectus artificiales appellantur cum alii partim naturales, partim artificiales habeantur. Inter hæc porro opera numerabis statuas illas Dædaleas, quæ sponte moventur, araneos

currentes, hyppocentauros iaculantes, quatenus
ad Sinarum nup regem una cum alijs admiran-
dæ artis opibus Bavariæ princeps transmisit", 18
sphæram Archimedis vitream, ortus et occasus siderum
exhibentem, cui similem ex argento Archidux Au-
striæ Maximilianus ad Sinas et destinavit;"
organa varia sine artificis contactu musicam
sonantia, quale Augustæ longe elegantissimum
cernitur, columbam ligneam Archytæ volantem, sale
fortaßis nitreo, aut simili aliquâ materia in subli-
me volatabili concitatam, de quâ Gell. l. 10 "
noctium Attic. c. 12. simili quodam artificio fe-
runtur superioribus annis Norimbergenses aquilam
aeream in occursum cæsaris per aerem emisisse,
de quâ poeta quidam Gallus,

Quid memorandum æque longißima sæcula tulerunt
Ac aquilam nostro, quam Teuto vir edidit ævo?
Illa manu docti porrò dimißa magistri
Ivit in occursus regis Romana tenentis
Imperia; unde loci subitò conversa per auras
Agmine pennarum regem comitatur ad alta
Tecta Norinbergæ, cui non pendentia longis
Atria porticibus non ardua mole theatra
Non qui fulminei paßim de turribus altis
Dissultant strepitus iuvenum non ardor ovantum
Longaeviq; senes tantum decus arte reניsâ
is idem de alio portentoso artis effectu hæc
addit
Forte domi privos inter convictor amicos
Dum sedet, et lusus animis sua fercula profert
Ferrea de pugno se musca erupit, et omnem
Circuitu latè lustrat gyroq; peracto
Conscia se ad Dominum penna languente recepit.

Animalia ars efficere pt

2. Talia quaedam per artem efficiuntur, quae aliòquin ipsa quoque natura producere solet, ut animalia varia, sic apud Virgilium in 4. Georg. ex in venco putrefacto apes nonnemo edidit, sic ex asino generantur scarabaei, ex anata clipata et in chumenti cella deposita bufones ex medulla hominis in spinâ dorsi serpentes, qui et ex iubis equorum in aquam aestino sole coniectis prodeunt, ex equo in stannum emisso anguillae, ex herbâ basilicâ inter lateres tritâ et soli exposita scorpiones,

NB

de gallinis et ex ouis per artem exclusis haec Scaliger exercitatione 23 contra Cardanum, in Aegypto, inquit ad Cairum furnos construunt alii alio multiplici fornice imposito in quorum dolii supremi medio foramen est per quod caloris vis quae immodica posset officere subit, atque exhalat, in imo ignem accendunt temperatum ouorum multas centurias in fornicum supreme planicie disponunt statis diebus erumpit pullorum turba, quos illi non numero, sed mensurâ venales habent, modio lus statuunt sine fundo, quod ut impleverunt tollunt, neque haec fabula est, sed fabulae ipsi, qui negant.

Quaestio an per artem aurum fieri queat?

Notatio 2 multa quaeri possent de iis quae a natura alioquin producibilia per artem bi efficiuntur, sed solennior quaedam est quaestio de auro utrum id scilicet per artem alchimiae fieri queat? censetur autem alchimia ars quaedam igniaria resolutoria, et purificatoria metallorum, cuius potissima species, quae crysopaeia hoc est auri fabricatrix dicitur, ad quaestionem aliqui negat fieri posse aurum ab homine, admittunt tamen posse ab angelo (siue bono, siue malo) et fieri et doceri, sed Rlendum videtur esse admodum proble

Alchimiae definitio

Affirmatiue

uerum aurum ab hoĩe fieri posse p applicationem videlicet actiuorum ad passiua, imo et factum aliqn esse. hæc sententia est Delrij l. 1. disq. mag. c. 5. q. 1. qui de alchimiã p aliquot sectiones accuratè disserit, Alberti item magni, Mirandulani, Gandauensis, Cimmaræ, apud Conimb. l. 2. Phys. q. 7. a. 2. nec oĩo dissentire uidetur S. Th. 2ª 2ª q. 77. a. 2. ad 1." ubi ait si autem p alchimiam fieret uerum aurum n̄ esset illicitum illud pro uero uendere, quia nihil prohibet artem uti aliquibus naturalibus caũs ad producendos ueros et naãles" effectus, probatur a. nra sentia, quia p naãrũ caarum concursum uidentur et mirabiliores transmutationes fieri, ut supra de quibusdam dictum, et Delrius l. c. s. 3. testatur ligna in aquas quasdam coniecta lapidescere, itemq de putridis nauium fragmentis et arborum fructibus in mare decidui alicubi in scotiã anates nasci, deinde n̄ apparet cãa q ad auri productionem concurrens applicari nequeat per artem, cum et mãa possit inuestigari, et temperies qualitatum in eã ad formam auri requisita, itemq caã efficiens adhiberi, quæ præter elementa passim obuia nisi pt esse alia, quam" calor aliquis cælestis, qui tn̄ sufficienter potest compensari p calorem elementarem, cum sit eiusdem speciei, quod pt eo eo, quia unus alterum pt intendere, quod si et peculiaris aliqua influentia astri alicuius requiratur, ea p diuturnam obseruationem deprehendi posse, sicut ab astro," Ph. contrio NB

logis deprehensæ sunt eæ influentiæ, quæ pluvias, ventos, ac tempestates excitant. Quæ-
Quæ sit auri mãa. nam vero sit mãa auri controversum est apud Delrium pro mãa remotiore ponitur exhalatio quædam humecta, eiq; iuncta terræ portio crassa et viscosa ex quâ utrâq; per diversas alterationes diversa fiant metalla aut lapides, uti et argentũ vivum et sulphur, ex argento autem vivo et sulphure inter se agentibus, tanquã ex propinquiori mãa aiunt per artem chimicã aurũ fieri, verũ hic de mãa nõdũ oĩo determinandũ videtur, alij .n. pro materia statuunt succũ aliquẽ factum ex terrâ, et aquâ pluviali perfectè concocta, chimici varijs eam noibus appellant, et forte potissimũ ad tegendas suas artes, alij .n. draconem, alij aquã siccã, alij aliter nominant. Interim ex Delrio §.4. habemus quosdã verũ aurũ effecisse, ut
Qui verum aurũ effinxere Arnoldũ Philarotanũ Romæ in aulâ Pontificis Guilielmũ Aragosiũ, Bernardũ Trevisanum, ipse equidem novi qui per artem argentum excopit quod rite ōe examen subijt, sed de auro hæc addit Delrius et hodie nominare possem, quos novi viros graves in dignitate positos, et DEUM timentes, qui de seipsis idem profitentur, quos mentiri vel imposturis aut præstigijs, aut dæmoniacis artibus uti nunquam in animum meũ possim inducere, et sint in ivij viris honestissimis, qui queant
Obiectio id suspicari; Quod si dicas aurũ cũ sit inter metalla præstantissimũ deposcere determinatũ

modũ et locũ suæ productio͂nis sicut et caetera
quæ in suo genere pfectissima sunt, ut homo,
qui cotra uterũ maternũ formari nequit, Solutio
neq. assumptus, naã et ignis, qui est nobi
lissimũ elementũ uarijs modis et locis fit, pũ
ta attritu lapidis et ferri, radijs p speculum
collectis p item arbores n tm̃ e terrâ nascũt,
sed et aliunde, hinc Theophrastus auctor est
hederas inter cornua cerui creuisse, imo plerięq
artifices testantur ex cupreis tectis diu soli ex
positis multũ auri colligi, quod ante centũ
annos n potuisset, neq dicere hic licet olim
n omne aurum diligenter a cupro fuisse
separatũ, naã et olim n minus auri cupedi
fuere homines, quaã nunc, nec minus artis
separandi periti, porrò quod de hoie dictũ
est n posse formari cotra uterũ aliq incer
tũ autumant modo detur locus aliquis utero
æquiualens, sic igitur fornacem aiunt fri
sophisthicaã esse pro auro æquiualentem lo
cũ uisceribus terræ. Hoc interim certũ ui
detur tametsi ars aureũ conficiendi multis
fortassis habeatur, tñ rarò omnẽ adhiberi posse
aut solere diligentiaã, quæ requitur, unde co
natus plurimi absq effectu sunt, et recte
ursim reprehenduntur huiusmodi coctio͂nes
tũ ob caam iaã assignataã, tũ ob facta dæ
monis uel explicita uel implicita facile inter
uenientia, tũ ob sumptuũ magnitudinẽ, tũ
ob fraudes multorũ, qui artem iactitant, et fucos

uendunt, unde in scelere complures sunt depre-
hensi et suspensi, tum quia in Extravag. Spondent
Joan. 22 culpantur crysopæi, et pœnis subjiciantur,
quamvis non videatur usu receptus ille canon, cum
Romæ in conspectu Pontificis hæc ars postea vi-
gverit, et sophistica duntaxat, sive falsa alchi-
mia, qua aurum deinde falsum pro vero in contra-
ctibus obtruditur damnata sit. Cæterum artis
chimicæ quædam sunt opera sicut frequentia
et explorata, ita et utilia, et laudanda, ut
purgare, et separare metalla, unum alteri simile
reddere, modo fraudes et deceptiones absint.

Canon quo aurum factitii crysopæi non receptus

SECTIO IIIª.

Videatur Cent. 32 de Sacrâ physicâ Valad.

De arte magicâ.

Ars magica generatim est facultas quædam vi creata, et non supernaturali mira quædam et insolita efficiens, quorum ratio sensum et cognitionem superat, dividi commodissime videtur in humanam et diabolicam, seu ut Less. appellat de Just. et Jure c. 44 dub. 3. in naturalem et superstitiosam. De hac igitur duplici magiâ duplicem hîc dabimus concl. cum suis not. copiam reperies apud M. Delrium in disq. mag. Benedictum Pererium libello peculiari, et in Epodis, Leonard. Lessium de Just. et Jure. Thomam Sanchez in opere morali, Azorium l. 9. Suar. l. 2. de superstitione, Victoriam relectione. 12. Cornel. de lapide in Epodum, Pinedam et alios quamplurimos.

Ars magica generatim quid et quotuplex

Divisio magiæ

Conclusio I Magia humana sive nat[ura]lis est ratio quædam mira op[er]andi per cau[s]as nat[ura]les, sine ope dæmonis ita Less. loco sup. cit. ad hanc quidem magiam p[er]tinent quæ totâ sect. superiore dedimus sed uberioris doctrinæ cau[s]a audiri p[ote]st sequentia — Magia humana definitio.

Notatio I in hac descriptione Magiæ humanæ op[er]ao et cau[s]a debent latius accipi, atq[ue] ita deinde magia nat[ura]lis variè subdividi, p[ote]st, apud Delrium tribuitur in divinatricem, et op[er]atricem, divinatrix versatur in conjectandis abditis et aliquando et futuris, ut cum per physiognomicam conjicimus de propensionibus hominis, è capite vultu, colore, oculis, manibus, vel et, ut quidam volunt è scripturâ et charactere, quas quidam artem [illegible]graphiam nominant, quæ ante aliquos annos a quodam Romæ edita docet indolem cuiusq[ue] è literarum figuris, quibus ut plurimum utitur cognoscere conscribendi diversitas ex naturæ diversitate provenire videatur ut et vultuum provenit, unde et fœminæ aliter scribant, quam viri, cum item tempestates pluvias prædicimus, et his similia, in quibus omnibus plerumq[ue] contingere solent pudendi errores, exemplo esse p[ote]st qui calendaria cudunt et tot fere mendacia serunt quot sunt dies in anno; Operatrix est, quæ miros producit effectus ex applicatione causarum naturalium, et modis naturalibus; distribuitur hæc operatrix in Physicam, quæ circa occultas rerum naturalium virtutes opum

Divinatrix q[uid] — Hu[c] p[ertinet] physiognomia [illegible] — Hu[c] p[ertinet] [illegible]graphia. — Operatrix q[uid] [e]st — quomodo distribuitur — Physica magia

mirabilium effectus operatur, ut cum in hyeme producuntur rosae, vel uvae, in Mathematicam, quae nititur principijs Geometricis, Arithmeticis, vel astronomicis; cuius exempla sunt in sphaera Archimedis in eiusdem speculis ustorijs, quae integras Romanorum naves incenderunt, in aviculis aereis cantillantibus, in statuis ambulantibus per pneumatica, per automata et hydraulica, de quibus multi; in ludicram denique quae et praestigiatrix vocari potest, cum per dexteritatem, et agilitatem motuum corporis mira patrant ioculatores, agyrthae, funambuli, a quibus et longo usu similia quaedam exercere docentur bruta animalia, ut Joan. Leo narrat de asino et camelo, sic aliqui clavos vomunt, e fronte vinum eliciunt, longissimum ex ore filum educunt, pecunias in carbones vertunt, manus perforant, puerum sine capite, vel caput sine puero ostendunt, in funibus ambulant alligatis ad pedes sphaerulis, vel pugionibus quamvis istiusmodi homines non semper a nigra magia naturali omnino videantur.

Magia Mathematica

automata sunt quae sponte moventur, hydraulica quae aquae ope.

Praestigiatrix.

Notatio 2 plurima quidem sunt, quae humana industria naturaliter efficere potest et quae ab auctoribus varijs de magia naturali scribentibus docentur ut a Joanne Bapt. de Portâ a Mizaldo, Cardano, Lemnio, Bekero et similibus, sed cum exercitium eiusmodi rerum tum lectio de ijsdem curiosis hominibus tuti merito dissuadenda, nam et temporis iactura est et curiositati subinde malus daemon intervenit, et in libris multa aliquando falsa, vel nequiter celata, vel parum honesta, vel perniciosa, vel superstitiosa miscentur, et saepe etiam maximi quique magi per magiam naturalem palliare suas

lectio magiae naturalis merito dissuadetur.

conantur ut sunt, qui dicuntur fratres roseæ Cru-
cis pestilens hominum genus, sic falsò miras affingunt
potestates literis, annulis, unguentis, sic nonnulli adscribunt
virtuti naturali Basilidis quod si ea gemma NB
sup. poculum vitreum aquâ plenum e filo pendula
teneatur horas noctu suo et pulsu numerato significat,
sed fallitur numerare non est rationis, et si quid ejusmo- numerare est rationis.
di fiat fit vel casu aliquo, vel ex pacto quodam saltem
implicito dæmonis sæpius tamen nihil horum contingit,
ut in plurimis experientia docuit. Quædam aliquando
licitè exercentur, vel ad explorandas rerum rationes,
earumque conditorem laudandum, vel ad aliorum animos
relaxandos, sic in cubiculum obscurum per specillum vi-
treum rerum objectarum imagines cum omni colorum appa-
ratu incredibili quadam illecebrâ immittuntur, et
docet Aguilonius l. 1. opt. prop. 42. præstigiatores
quosdam hac ratione imperitis iactitare se diabolum exhibi- NB
turos ambulantem quopiam ante conclave vestibus
atris et deformibus horrido; sic ope magnetis supra
tabulam aliquam aut chartam acus saltantes faciunt,
ramentorum ferreorum circuitus committunt, in poculo
aquæ pleno nauitam remos tenentem circumagunt,
qui tamen ferrum ille habeat sub pedibus insertum, quo
et commento impostores quidam vulgum decipiunt
responsa petentem, dum in ora populi circumscribunt
literas, et quocunque volunt magnete masculum duc-
unt, papyrum cui pars aliqua ferri iuncta est
per aërem faciunt ascendere, quot passus volueris,
fingunt et masculos e medullâ sambuceâ pingues
at per medium infigunt acum, magnete (in scropulo
incluso ne videtur) in chartâ vel in tabulâ
erigunt, ducunt quo placet, quamquam multa, quæ

de magnetis virtute dixi falsa sunt, ut et illud
quod per lingulas ferreas magnete illitas animi
sensa per distitum et spatium significare liceat,
circumducta nimirum in pixide lingula ad literas
margini ascriptas, cuius deinde motum imitari
dicunt alteram quoque lingulam eadem virtute im-
butam; id commentum describit eleganter Damianus
Strada in suis prolusionibus. sic per argentum vivum
calamis insertum efficiunt ut gallus in cera cantet,
NB alec aut farcimen se in craticula vertat,
ova ad ignem se se diverberent, sic ova in acri
aceto diu macerata per annulos ducunt, aut in
vitra angusti oris, sic eadem rore repleta et
calori solis exposita ad asserem vel hastam ascen-
dere faciunt, sic per schpegarographiam Trite-
mianam (quae verbis obscura est et fortasse
et periculosa non re) literas occultant vel alumine
vel cepis vel substitutis signis aliis, novi qui
pro literis filum candidum conglomeratum nodulis
duntaxat aut punctis distinctum mitterent qui
ad aliquot milliaria secreta alteri sine inter-
nuncio significarent: in Anglia captivus quidam
dum musicae fidibus lusit alterum liberationis suae
modum docuit ut retulit vir fide dignus; clavum
ferreum, inquit, Ringelbergius inter suas experien-
tias quaqua versus flectes si caput et aciem
lino ita circumvolvas ut commode utraque manu
ipsa possis comprehendere mirum videtur! sed certum
quod idem docet de fuste super vitrea duo pocula
fracto, ipsis tamen illaesis, pocula, inquit duo vitrea
plena humore i. aqua vel vino, super sedes duas
ponito, ad pedum quatuor vel quinque distantiam

inde baculo fragile totidem longitudine pedum sup vasculo eodem collocato, ita ut scyphorum margines nip attingat, deniq3 fuste alio robusto ore imposito poculis baculus viribus totis medium percutito, sic frangetur poculis immotis, sed hac pace rergos.

Notatio. Si vires cāarū naālium occulta pateficiant hoīum alicui, vel divinitus vel p angelum bonum, eam aliqui magiā divinā sive Angelicā appellant, sed fil huius vocabuli usur pātio, n̄ est ita consueta, et sane, si cāa ipsa quo modocunq3 ab hoīe cognita ad Physica dustapat opandum ab eodem adhibeatur erit ea magia intrin secē adhuc naālis, licet extrinsece divina, vel angelica utcunq3 dici queat, tales magiā habuit fortasse Jacob Patriarcha cum ē conspecta virga rum variegatarum maculosas oves efecit, et Tobias iunior cum angeli monitu vel piscis pro caecitate Patris tamquam naāle remedium adhibuit ut docet Serrar. in Cap. 11. Tobiae. q. 2. similia multa passim occurrent.

Si divinitus patefiat alicui vires cāarū naālium dicitur magia divina

Conclusio. Magia daemoniaca seu mala et supstitiosa est ratio quadam opandi mira per signa, ope daemonis ita Less. cum aliis. quemadmodum n. magia naālis utitur cāis naālibus, ita haec utitur signis, quae sunt cāae quaedam morales, his namq3 allicitur dae mon ex pacto (explicito, vel implicito) ut faciat, quod magus petit, ut sic ipsa signa facere videatur, vel homo adhibens signa. haec magia damnata est, ac execrabilis, et in genere moris essentialiter discrepans

Magiae daemoniacae definitio

ab eâ, quæ naalis dñi, prouideqz tas diuinâ, quã humanâ lege supplicijs subiecta.

> Diuinatoria q circa futura diu dicat.

NOTATIO. Multiplex est magia diabolica, sed pñt fere quatuor quædã species assignari, ad quas reliquas facile reuocare licet, 1ª est diuinatoria, qua manifestantur, quæ sunt futura uel absentia, uel occulta, imo et aliqñ cogitationes eiusmodi scientiã habere dicuntur fratres roseæ Crucis, Scotus magorũ celeberrimus astanti cuidã uiro primario uere diuinauit eũ cogitare dolendũ esse, talem uirũ diaboli aliqñ prædã futurũ: fit porro diuinatoria uarie, uidelicet p superstitiosiam chiromantiam cũ è lineis et constitutione manuũ euentura nunciantur, p falsã astrologiã, per obseruationẽ somniorũ, p hydromantiam, geomantiã, pyromantiam. et in hisce nequitiarũ generibus exercitatissimi sunt qui Cingari dnr homines mendacissimi, uel si aliqñ ueraces, in pœnã eorum, qui tales consulunt. 2ª est præ

> Præstigiatoria q oculos ludificat

stigiatoria, quæ oculos potissimũ ludificat, alterq res apparere facit, quã re ntra sint, sic gallus uidetur nonnũquã ingentem trahere arborẽ, cũ uix trahat culmũ straminis, aut filũ; sic Faustus uisus est uorare currũ et equos rustici de uiâ cedere nolentis, sic Zitho Bohemus magũ quendã Bauaricũ coram Venceslao Rege deuorauit et in dolium aquâ plenũ eiecit, ut narrat Ioan. Dubrauius, sic in Anglia magus quidam mago alteri p fenestras prospicienti ceruina cornua affixit, qui tñ crudelissime hoc est ultus, nã in pariete effigiem hoĩs carbone depinxit, eamqz ingredi iussit aduersariũ multũ quidem reluctantem, sed cũ tandem

obsequi ille debuisset nusquam deinceps comparuit.
3a. est venefica, quæ verbis et signis qualibuscumque — Venefica quæ signis miros effectus producit.
miros producit effectus, ut fit per chartas vel ne-
rarias per incantationes, et huiusmodi alia, sive
ad perniciem, sive ad commodum aliorum. 4a. est caba- — Cabalistica quæ nominibus et literis virtutem tribuit.
listica Iudæis familiaris, quæ Hebraicis maxime
nominibus et literis vires tribuit admirandas,
per hanc aiunt Mosen prodigia sua patrasse in
Ægypto, Iosue, Danielem, Eliam, Eliseum alibi,
vide de operibus magiæ Suar. Sanch. Azor sup.
citatos.

Notatio 2. per magiam nigram, eiusque — Magi possunt ea facere, quæ dæmon
asseclas magos absolute ea effici posse, quæ potest
a dæmone, de cuius viribus ex sententia quasi
certum habetur eum non posse facere ullam substantiam,
neque ullam qualitatem materialem, tum quia motum
effundi habet longe a corporeo diversum, tum quia non est
virtutis infinitæ, sicut DEUS: vide Suar. disp.
35. Met. s. 6. cum itaque Dæmon transeun-
ter agit non potest id aliter præstare, quam vel
primo motu locali corporum, vel secundo appli-
catione activorum, ad passiva, utraque autem ex parte
maxime pollet, nam in motu locali tam est efficax
ut probabile sit quod putat Suar. eum nisi
divina potestate prohibeatur evertere totum posse — mira dæmonis fortitudo
universum, et cælos totos contrario quam nunc agi-
tentur motu ciere, unde facillimum illi est nubes
adducere, fulmina et tempestates concitare,
terram concutere, flumina ad tempus sistere,
tenebras inducere interpositu nubium, quod a
Tartaris fieri pro libitu scribit Marcus Venetus
in peregrinatione Asiaticâ, per statuas et arbores

uocem et responsa edere, eos subitâ subtractio
ne vel offusis nebulis invisibiles reddere, ingen-
tia pondera transferre, deinde virtutes et vim
operandi omnium causarum naturalium sine comparatione
exactius novit, quam hominum quisque, quod aliqui opi-
nantur posse fieri et lucem cum tam boni, quam
mali Angeli saepe in eâ appareant, incertissimum
est, potest enim esse lux solum apparens, vel è corpore igneo
assumpto.

Notatio 3 ex his colligere licet quinam
et quales effectus a daemone produci queant, qui
(Daemon pt corporaliter transferre homines) non queant, 1° igitur pt diabolus verè et corpora-
liter transferre homines ut multis historiis testatur
Delrius l. 2. q. 16. licet aliquando obstupefaciat
tantum sagas, iisque per commotionem phantasmatum
ita illudat, ut somnia pro rebus gestis habeant,
sicut universim vel ex malitiâ suâ, vel quia
ei non est semper permissum, saepe non ea verè praestat,
quae posset, sed apparenter, nunquam tamen pt inferre
homines per parietes et ianuas clausas, aut foramina
aliquot valde exigua, penetratio enim Quantitatis
est verum miraculum superans eius vires, silenter
igitur et celeriter discludit obstacula, et in
pristinum statum reponit, vel phantasiam interdum
ita movet, ut videantur sibi sagae ingredi
cellas clausas cum tamen aptissimè pateant fores,
(transformatio hominum in feles asinos varia) 2° transformatio hominum in feles, asinos, lepores,
lupos, varie pt fieri puta. 1° per merum prae-
stigium et illusionem sive ex parte organi, quo-
modo et melancholici, et cholerici saepe sibi vi-
dentur videre caedes et incendia, vel daemones

in hypocaustis discurrentes, sive ex parte medij; et specierum in eo modificatarum, quomodo aiunt apud Delrium l. 2. q. 8. si aceto misceatur sal et lineus pannus eo aceto bene combibito inflammetur formidabiles reddi astantium facies, et (quod huic affine est.) gravissimi DD. volunt iuncos et paleas humi stratas si lucerna de cera et corio serpentis sulphurato accensa inferatur videri serpentes saltitantes, sive ex parte obiecti variâ et subitâ rerum occultatione et mixtione, positura perspectiva deinde fit huiusmodi hominum transformatio ita, ut accomodetur illis vaporosa aliqua figura obtectis reliquis corporis partibus, si quidem ferae species sit minor, quam ferat hominis statura, vel ex fictitio corpore ampliatis, si sit maior, denique ut repente subtracto homine et alibi sopito, vel veram bestiam substituat daemon. (sicut forte pro virgis magorum Exod. 7. supponit serpentes, ut putat Pererius, quamvis aliqui velint cum Caiet. virgas ipsas illitas aliquâ aptâ materiâ paulatim in eiusmodi monstra versas.) vel ipse corpus bestiae intrat, aut eius certe speciem referat, cui quod accidit sagae repraesentat tanquam ab ipsa, aut circa ipsam gestum, eamque subinde ita et vulnerat, sicut simulabat illa aut vera bestia vulnerabatur vid. Delrium l. 2. q. 18. Potest tamen Diabolus per applicationem activorum ad passiva vera quaedam animalia producere sed imperfecta, qualia sunt quae ex putri etiam materia nasci queunt, perfecta autem non potest, nisi vero et vitali semine ab animali deciso, conservato

et in uterum transfuso, ut videre est apud Delrium l. 2. q. 15. Serrarium in c. 6. Tob. q. 2. et sequentib. et alios complures, simili origine quidam scripserunt et Lutherum fuisse, homo porro ita genitus non dicetur proprie filius diaboli, sed eius, a quo desumpta materia, ipsum vero dæmonem fungi posse matris officio et fætum edere plerumque non concedunt aut credunt, si itaque similia aliquando facta videantur, vel fuit infans suppositius aliunde furto ablatus, cuiusmodi Germani proprie appellant ein Wechsel Kind vel alter dæmon in formâ infantis ut historiæ testantur apud Citatos, hominem quendam Belgam e vaccâ natum (qui et vaccinas habuit propensiones pascendi prata et herbas rumi-nandi) fortasse non omnino improbabiliter suadet quod narrat Delr. q. 14. licet ipse putet fuisse suppositium, et si quando ex urso et fæminâ nonnemo est editus, ut referunt Saxo Gram-maticus et Olaus Magnus dæmonem feræ spe-ciem (assumptâ tamen humanâ materia) induisse

Rn. dæmon cum sagis conversat. corpus vel ex cadavere vel ex aere sibi conficit.

3º. Potest dæmon quando cum sagis conversatur vel assumere cadaver aliquod verum hominis damnati, et illud à putredine praeservare ad longum tempus vel (quod credibile est fieri frequen-tius) corpus aliquod e densato et nebuloso aere compactum admixtis hinc inde nonnu-quam partibus solidioribus, itidem a cadaveri-bus et brutorum desumptis, unde fiat ut, horridum esse plerumque aspectu et tactui præcipue manuum: confessus est ipse mendacii pater

cait Caiet. 2a 2æ q. 95 a. 3. ad 1m cùi eius caro quasi glacialis molesta esset tactui humanæ carnis, se nō posse facere melius, priori modo pt aliqn fingere excitationes mortuorū, quâ ratione quendā Agrippæ commensalem a se ob curiositatem occisū Louanij in publico foro spectandū inter reliquos prębuit, subitoq; corruentem deseruit, ut refert Delr. l. 2. q. 29. s. 1: diuturnā aliqn mediā fingere pt in ijs, quos infuso clanculū liquore, aut aliter fouet, nō pt porrò dæmon hōem uere inuulnerabilē reddere, sed tm prohibet uulnus, uel ictū auertendo, uel debilitando, uel inpta corpus pcussi excipiendo, deinde uerò sæpissime deserit, adeoq; occidi sinit eiusmodi hōies, cū sunt in pessimo uitæ statu ut multis exemplis pt. 9o. posset quidem diabolus thesauros in mari, aut terrâ absconditos manifestare et tradere, sed facere nō solet, uel quia DEUS nō pmittit ita hōies ad magiā inescari, uel quia ipse mauult illudere, et nisi necessitas postulet ne sciat homo p pœnitentiā ab ipso resiliat nō patitur sua mancipia aliquâ uoluptate pfundi, quod sagæ plurimæ sunt confessæ: cæterū et scientiā rerū nālium nūi dat, neq; eā pt aliter tribuere, quā uel docendo, uel proponendo obiecta, uel phantasmata commouendo, et quasi cohordinando, subinde et linguā mouet ignaro hōie quid loquatur. ut pt et in Energumenis latine uel alio Idiomate

Dæmon nō pt hōiem inuulnerabilē reddere

cur dæmon thesauros non ostendat.

Dæmon nō pt scientiā aliter dare quā docendo

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg

peregrino loquentibus ? et tn̄ persuaso quasi sciat, quod nescit ut probabile censent accidere quibusdā Anabaptistis, qui cū prius tota biblia in praesenti memoriā habere soleant, ad verā tn̄ fidem conversi oium obliviscuntur vide Suar. quae narrantur de cognitionibus Fausti et simili et ad caelestes orbes erectorum vel fignota sunt, vel illusorie contigerunt. 5.º in animas separatas nullā pt diabolus exercere vim, nisi quā illi DEUS pmittit in ijs deportandis, vel cruciandis, itaq; cū p magos mortui evocantur ipse se sistit plerumq; eorū loco, certo ad evocationē Pitonissae illius 1.º Reg. 28. vera Samuelis anima Sauli apparuerit, ut tenet Suar. Perer. et alij et colligi videtur ex Ecclesiast. c. 46. nō tn̄ vi carminis Magiā (: in quo cū Saule decepta est Pitonissa:) sed peculiari DEI volūtate et in Regis poenā. 6.º futura nō pt daemon certò praedicere nisi a DEO revelata, pendent. n. a DEI volūtate, quae ipsi incognita est, qui pro libitu pt impedire, aut mutare multa. et dependent a liberis hoium actionibus, quas saltem, ut sic ignorat diabolus nisi aliquo signo manifestetur pt tn̄ futura probabiliter et sagaciter conjicere et sic ambiguè saepe responsa dare, ut cū dixit Aiò te Aeacida Romanos vincere posse.

In animas separatas nullam vim pt daemon exercere, p

futura nō pt praedicere nisi a DEO revelata.

Notatio 4

quaestio est utrū daemon possit facere miracula ? sed distinguendū est inter miracula, nā quaedā sunt quae superant omnes

utrū daemon possit facere miracula ?

vires causarum naturalium, vel quoad substantiam effectus ut est vera suscitatio mortui, vel quoad modum, ut est curatio morbi absque medicamento et huiusmodi miracula certum est quod non possit facere dæmon cum nihil possit, nisi per causas naturales, potest tamen fiste imitari talia ut esse videantur quæ non sunt, sic ingrediendo v. g. cadaver et illud movendo, suscitationes mortui nonnunquam simulat, quædam vero miracula sunt, quæ per divinam quidem vel saltem angelicam virtutem ex commissione aliquâ Dei fiunt in testimonium v. g. fidei, vel sanctitatis alicuius, vel alia de causa, sed absolute tamen vires diaboli non superant, et de huiusmodi utrum sint miracula dicenda quæstio nominis videtur, aliqui non concedunt, alij vero rectius negare videntur, eo quod nomen miraculi ex usu videatur significare non solam entitatem effectus mirabilis, qui vires aliquando dæmonis non excedit, sed et respectum ad DEUM, ut causam particularem, sic ignis v. g. cælo deiectus non est miraculum, nisi a DEO fiat. Porrò ad discernenda miracula plus non requiritur, quam ut intelligatur opus a DEO proficisci non tamen ut causa universali ad omnem actionem concurrente, sed et ut causa particulari extraordinarie operante, quod colligi potest simili aliquo discursu, istud opus alicuius mirabile vel provenit a DEO vel a dæmone, vel a natura, non a natura, quia ab illâ tale opus, vel tali modo puta tam celeriter, vel indistans, vel nullo adhibito medio nunquam factum est aut fieri potest experientia testimonio, et iudicio virorum

Hæc miracula non potest dæmon facere.

Quomodo discernantur miracula.

prudentur, non a daemone, quia nullum apparet indicium commercij cum daemone: absque indicio autem iniustum est hoc existimare, et divinae est providentiae adversatur, quae sicut non permittit apparere daemonem sine nota v. g. cornibus vel ungulis, vel torvo aut nigro vultu, ut videre licet apud Belz. l. 2. q. 229. sect. 3. ita non permittit eum mira patrare, quin auctor eorum appareat, signa a quibus deprehendi sit, vel saltem rationabilis suspicio gigni de operatione daemonis varia dari solent apud Salmeronem, Corn. de Lapid. in Apoc. et alios, quae ad quatuor fere capita revocari queunt nam 1º spectandum est opus quale sit, an non vanum, inutile, curiosum? 2º finis operantis si n. operatur cupiditate gloriae, vel spe lucri merito intervenire sit suspicio, ita se prodidit Simon Magus qui dicebat se esse aliquem magnum ut habetur Act. 8. ita se prodet Antichristus, quia magnificabitur adversus omnem DEUM Dan. 11. 3º modus operandi an non ineptis signis et caeremonijs absque imitatione et disciplina prudentum. 4º persona operans qualis sit an non infamis vitae, nam ut censet Suar. et cum ipso Perez. DEUS ordinarie ad miracula utitur bonis, interim aliquando etiam per malos operatur, tametsi forte non eos, qui cum daemone commercium habent, ne suam illi gloriam transcribant, quare saepe videntur miracula patrata per Ethnicos, Judaeos, Haereticos, sic nunc, quae hi in testimonium erroris edunt cum Claudia

Daemon nunquam sine notis appareat.

quatuor signa quibus dignosci sit utrum aliquod opus sit a daemone

1m 2m 3m 4m

Vestalis ad abstergendam impudicitiæ notam bonâ
quâ navem facile traxit, et Tuccia ob candem
causam aquam in cribro portavit, cum Sibillæ et Ba-
laam prophetarunt, cum Judæi in nomine Christi
dæmones eiecerunt, cum Paulo Novatiano Judæum
iam ante baptizatum tincturo aqua disparuit, cum
et hodie apud Schismaticos Moscovitas coram
imagine B. Virginis Sancti Lucæ penicillo de-
picta multa mira eveniunt: huc pertinet quod tra-
dit Less. constare quibusdam a Deo concedi gratiam
curationum, eamque non auferri, etsi malæ sint
vitæ, huiusmodi curationis donum (sed a febribus
tantum) habere putantur in Flandriâ ut ait Delr.
L. 1. c. 3 q. 4. quotquot nati sunt ipso die Paras-
ceves, et quotquot nullo fœmineo sexu intercedente
septimi masculi legitimo thoro sunt editi, verisimile
mile vero est ob diei, mysteriique sanctitatem, et
honorem coniugii hoc Deum concedere quibus placet,
sic Franciæ Reges Strumas, seu Strophulas per
contactum sanant, quod et de regibus Angliæ dicitur,
et de Elisabethâ illâ Jezabele scripsit quidam
Docherus. Salutatores Hispani qui profitentur se
vi orationum quas conceptis verbis recitant, aut vi
salivæ, et halitus, quem ægro inspirant morbos
sanare posse sicut nec universim probandi ita nec
universim damnandi videntur, cum fieri possit ut non-
nulli habeant donum sanitatis, quod docent Victoria
in relectione de magiâ et Nav. c. 11. manualis,
sic Psillos contra serpentes valuisse ex gratiâ
gratisdata putat Less. cum id apud eos nrium

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK

gefördert durch Baden-Württemberg MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

 # Notatio 5. Indicia uel [illegible]iora, quibus uera miracula a falsis dignoscuntur.

1m ex condicione caarum quae adhibentur.

uideretur ob multitudinem eiusmodi bestiarum, uide hic et Azor l. 9. c. 25. q. 2. # Ad discriminanda non solum uera miracula a falsis, sed universim ad intelligendum de effectibus et operationibus magicis, dant hæc præterea indicia, primo ex conditione caarum, quæ adhibentur ut si expresse inuocetur Diabolus, aut preces adhibeantur, quibus præscripta sunt falsa, cuiusmodi plurima sunt in plebe u. g.: Christum habuisse spasmum aut febres, item si usurpentur uerba ignota, characteres, sigilla, specula, munctiones, et similia præter Ecclesiæ morem aut institutionem, cum enim talis effectus expectari non possit a uirtute talium caarum, quippe quæ nullam habent in se uirtutem, neque est a Deo, a quo uel a cuius Ecclesia non sunt instituta more aquæ lustralis uel agnorum cereorum, tum expectari debet a dæmone, qui eiusmodi signis, et sacris aliquando ad maiorem hominum deceptionem, et Dei contumeliam aduocatus opem præstet, unde pactum aliquod, saltem tacitum seu implicitum intercedit, pactum enim hic appellatur non tantum mutua compromissio, sed qualibet Societas, deprecatio, petitio auxilij a Dæmone, qualis est in proposito, uult enim talis homo effectum sequi per ista media quomodo potest, scit autem, uel scire debet, ac potest consulendo scit Doctiores, per nec naturaliter effici posse, nec a Deo miraculose fieri, ergo a Dæmone, ergo implicite uult fieri a Dæmone, quod est illicitum sine speciali iussu, ac permissione Dei, cuiusmodi facta est sanctis quibusdam, ut Sanctæ Kunegundæ, cuius uoluntate Dæmones Ecclesiam ædificarunt ut scribitur apud Surium. 2m

2m ex conditione operationis.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK gefördert durch Baden-Württemberg MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

ex condicione operationis (. praesuppositis iis, quae su-
periore. not. dicta sunt.) ut cum animal aliquod
repente curatur, cum brevissimo spatio multa mille
aria perlatur, cum pungitur hic imago Joannis ce-
rea, et ille Romae vulneratur, vel occiditur, cum
ungitur hic culter, et eo percussus alibi sanatur, cu-
iusmodi unguenti patronum impie egit Cocherenus
quidam Calvinista. 3.m ex condicione effectus si is
superet industriam humanam ut sunt tempestates, trans-
lationes arborum, vel pratorum, nisi aliunde fortassis
iuxta supius dicta constet gratiam alicui ad eiusmodi
operationes a DEO concessam. Ex quibus colligere est
vanam esse et stultam eorum persuasionem, qui dicunt
vim nescio, quam miram inesse characteribus, ver-
bis, numeris, figuris quibusdam astronomicis (. quae
quidem non sunt in caelo.) vel saltem aliis, nam quid
ineptius quam credere figuram asini gemmae insculp-
tam parere cognitionem futurorum, et figuram
ranae conciliare inimicitias ? eiusmodi stultitiae
fuse refutantur a Delr. et aliis, sunt itaque signa
pacti diabolici, quibus exhibitis operatur, et alias
causas applicat impostor, ea vero signa et si sint
in pernicium et maleficium posita destruere et auferre
licet, ut docet fuse Delr. l. 6. et alii: simili ratione
multa falso ac superstitiose ascribuntur herbis, lapi-
dibus, aliisque rebus, non tantum quod ea mira praestare
possint, quae non nisi pessimis auspiciis fieri solent, sed
et quod sint contra ipsos daemones, ut prolixam
hac de re disputationem instituit Serar. in Cap.
8. Tob. tota quaestiuncula 5 interim non est negan-
dum esse in eiusmodi rebus virtutes quasdam naturales

Ex conditione effectus.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

occultiores quas ut oibus et doctis alioqui pateant, sic experientia habemus lapidem hematitem sanguinem sistere, sic ungulam alcis ita dirigere spiritus animales ac cerebrum hominis, ut vertiginem, et epilepsiam arceat, sic credibile aliquas gemmas habere vim concitandi humores, ac varias commotiones in corpore humano, quae humorum variatio (sive sit sanguinis, sive flavae bilis, sive melancholiae) non parum deinde conducere pt ad operationes illius, unde gestatio quorundam lapidum pt forte indirecte ac remote acuere ingenium disponendo scilicet organa, vel pt conciliare amorem et pacem. dum humor v: g: cholericus sedatur, sicut taurum efferum ficui alligatum mansuefieri aiunt, illud et quibusdam non improbabile videtur, quod Dioscorides tradit lapidem ethytem si in pulverem redactus massae panis immisceatur furem prodere eo quod mansus a fure sine strangulatione deglutiri nequeat, cum n. lapis ille summam habeat vim exsiccandi reddere solet et panem, cui immiscetur et palatum comedentis siccissimum, si quis igr adsit furti conscius, atq3 intelligat aliquid ad deprehendendum facinus tentari facile fit ut timore corripiatur, qui et ipse ordinarie pp sanguinem ad cor confluentem os valde exsiccat, proindeq3 accedente illa siccitate lapidis in pane maiorem habebit fur in deglutiendo difficultatem, quam alij, sed hoc infirmum plane argumentum foret, interim naturae efficacia probabiliter ostenditur es haec de magia. absolut. 23 Decemb 1622